

Владан Матић
Детектив Тезеј
и Балада о путнику

Библиотека
Савремена проза

Уредник
Милан Тасић

ВЛАДАН МАТИЋ

ДЕТЕКТИВ ТЕЗЕЈ
И БАЛАДА
О ПУТНИКУ

libris

Београд, 2014

Београд, 16. мај 2012, среда

Као и претходног јутра, укључио је телевизор и отишао да се истушира. Из дневне собе допирао је звук јутарње емисије о култури. Кроз шум воде која му је у све јачим и хладнијим слаповима падала по леђима и гласова који су допирали са телевизора, учинило му се да је чуо звоњаву телефона, али је решио да то провери кад заврши туширање. Негде, на неком од безбројних путовања убедио је себе да јутарње туширање хладном водом може, на пар сати, да му надокнади сан.

Повод да овај пут посети Београд била је оставинска расправа.

Милан, четрдесетогодишњи службеник швајцарске трговачке компаније *Хитли мейтали* из Женева, са тренутним боравком у Шимкенту, Казахстан, дошао је у Београд да сахрани оца. Миланов отац Новак био је дипломата у пензији.

У Шимкенту, у самом срцу средње Азије, где је најближи већи град била престоница Узбекистана Ташкент, седео је већ годину дана и организовао

испоруке олова из топионице за коју је, због огромности, помислио да се налази у самом центру града.

На оставинску расправу чекао је неколико дана дуже него што је очекивао и морао је да се јави у централу да би продужио боравак у Београду. У једном тренутку помислио је да би могао и да изгуби посао због овог предугог задржавања.

Био му је стран и Београд у којем се поново обрео, и стан у који је последњих двадесет година улазио тек неколико пута – од кад је крајем осамдесетих година двадесетог века кренуо на своје продужено путовање. О прерано остарелом оцу последњих неколико година старао се његов млађи брат, којем је отац оставио стан. Брат је, како је сазнао од адвоката који му је саопштио вест о очевој смрти, тренутно био на обиласку Сибира и средње Азије мотором.

Док је пио кафу спремајући се за излазак, све нервознији јер га је сваки дан у Београду све више одвајао од посла, поново је слушао причу о генијалној књизи младог аутора која је била најозбиљнији кандидат за неколико значајних националних награда и којој су прорицали успех и на међународном тржишту.

Са чуђењем је приметио, шетајући претходне вечери по ТВ-каналима, блокиран у стану ишчекивањем позива из Шимкента, како на екрану де-

филују познати ликови – очеве колеге, које су га отерале у пензију и којих се Милан сећао из детињства. Сада су, у разним дебатним емисијама, проповедали једну упрошћену верзију историје, кројену тако да они мање спретни од њих узалуд покушавају да у њу удену сопствене биографије.

Телефон је поново зазвонио. Јавио се адвокат, школски друг, који га је у колима чекао да га одвезе пред судију који ће му прочитати очев тестамент.

У препуној Палати правде чекали су, како се Милану чинило, сатима. Када је најзад дошла расправа, и отворен тестамент, судија је констатовао да је очев стан, као и невелики рачун у банци, припао брату, као што је било и очекивано, и договорено. Милан, који је обојицу, од када се отиснуо у свет, новчано помагао, није се стога ни изненадио, ни увредио, и спремно је потписао записник. Изненадио се тек када му је, уз писмо од оца, адвокат уручио у хартију завијен пакет. У пакету је био некакав рукопис откуцан на писаћој машини.

Београд, 17. мај 2012, четвртак

Поново одлази да се истушира, и поново слуша емисију о култури. Емисија почиње незаобилазним прилогом о новој чудесној књизи младог домаћег аутора, и Милан испитује порекло мучнине која се у њему рађа док гледа овај прилог, као и чињеницу да упркос тој мучнини наставља упорно да га гледа.

Награде је одавно престао да прати, као што је одавно престао да чита домаће писце. Али, тематика о којој говоре подсећа га на очеву колекцију књига коју је овај допуњавао на сваком путовању, а која је Милана збуњивала. Биле су то књиге из области научне фантастике, чије читање би било нормално као вид опуштања каријерног диплома-те урођеног у најсивљу зону стварности, да све те књиге нису биле варијација на једну једину тему. Та тема, коју је отац опсесивно изучавао, била је циклична природа историје и спекулације о циклусима који су претходили нашем.

На крају прилога из културе, најављено је књижевно вече посвећено поезији познатог песника

старије генерације, чије име Милану није говорило ништа, али му је пажњу привукло име говорника који је имао да представи песникову најновију књигу. Био је то Миланов школски друг Дејан, са којим је одржавао везу преко Скајпа, од када га је пре три године срео на некаквој годишњици у Београду, чијег се повода више није сећао.

Дејан је живео у Кикинди, на имању које је наследио од деде, и радио као уредник културног програма на локалном радију.

У полупразној Римској дворани Библиотеке града Београда Дејан надахнуто, као проповедник неке непознате религије, говори о књизи дневничких записа остарелог песника.

На крају вечери, Милан му предаје рукопис који му је отац оставио. Ни сам не зна зашто му је јутрос, када је сазнао да ће Дејан говорити на овој вечери, та идеја пала на памет – можда због разговора од пре неколико година, у којем му је овај излагао слику тадашње београдске културне сцене?

Сећа се Дејанових резигнираних констатација које му је саопштавао док су седели сами за столом у испражњеној кафани:

У земљи у којој се успешност мери блискошћу с владајућим круговима, конкурси за награде све више подсећају на средњошколске темате. Даљи

корак у обесмишљавању било каквог покушаја да се буде оригиналан је неписано правило да се у јавности форсирају само дела писаца чије биографије испуњавају захтеве магловито, али ипак довољно јасно постављене политичке коректности. То значи да се у обзир узимају или старији писци са провереним дисидентским кредибилитетом, или млађи који се истичу ентузијазмом за најновији вид модернизаторских стремљења којима, зачудо, тежи и власт.

Кикинда, 18. мај 2012, петак поподне

Дејан са све већим чуђењем чита рукопис који му је синоћ оставио Милан, јер схвата да је пред њим књига коју је прочитао прошле недеље, али куцана писаћом машином на пожутелом и кртом папиру, на први поглед стара неколико деценија.

Узима књигу, и наизменично чита књигу и рукопис. Подвлачи не сличности, већ разлике, које су незнатне, и све више стиче утисак да је „аутор“ књиге само извршио лектуру рукописа, незнатно осавремењујући његов језик.

Онда на Интернету тражи библиографију младог писца, не би ли у њој нашао претходна интересовања која су водила ка књизи коју држи пред собом. У библиографији налази кратак ангажован роман на актуелне теме, који је својевремено оставио непрочитан јер га је пре асоцирао на памфлет него на озбиљну литературу, и збирку приповедака која је пре личила на парафразе приповедака познатих писаца него на оригинално дело. Нигде, ни у назнакама, није било интересовања за теме које је обрађивао најновији роман.

Оно што му је привукло пажњу била је пишче-ва биографија – био је то син познатог дисидента, који је шездесетих и седамдесетих обављао разне „функције у култури“, међу којима је била и функција главног и одговорног уредника неколико државних издавачких кућа.

Прво што му пада на памет јесте да објави текст у којем би указао на плагијат, и да тиме поткрепи тезу која га гуши већ годинама, а то је да у друштвеним превратима страдају не криви, већ поштени а невешти, и да је велики део наше традиције, услед учесталих и бурних преврата које је земља прошла у својој историји, итекако подложен ако не превредновању, онда бар темељној сумњи.

Онда себи представља ланац последица које би то објављивање изазвало, и пред собом види, у најбољем случају, нову верзију „Клошмерла“, где је расправа око градње писоара у некаквој француској забити проузроковала пад владе.

Схвата да исти људи који су спроводили цензуру 1964. спроводе цензуру и данас. Схвата да је тадашње образложење за необјављивање романа вероватно било то да писац покушава да наруши идеју о цивилизацијском напретку, која је била темељ идеологије ондашње државе, а да ће садашње образложење његовог текста којим разобличава плагијат бити да он, смештајући писање књиге у

1964, жели да се истицањем наше авангардности у односу на Запад, заправо бори против западних вредности, што је подмукли начин да се оспори владајућа идеологија, која подразумева да смо ми стално на почетку дугог пута учења од тог истог Запада.

Прве критике сопственог текста очекује у часопису који се нарочито истицао похвалама књизи, у стилу: „најзад имамо представника који прати светске трендове“.

Очекује нападно иронисање тврдње да је роман датиран у 1964.

Очекује квазистручне расправе које за циљ имају да га дискредитују као некога ко не познаје жанр о којем пише. Очекује да неко од учесника разговора о Новаковој књизи крене да педантно наводи књиге из постапокалиптичног жанра, уз карактеристике истог, све цитирајући одломке из „Појања за Лајбовица“ и „Бескрајног пута“.

Очекује истовремени напад и на себе, и на Новакову биографију.

Претпоставља какав може да буде даљи ток полемике, уколико до ње уопште дође, јер постоји и вероватноћа да буде потпуно игнорисан већ на првом кораку.

Замишља да, уколико до полемике стварно и дође, у првој фази, „аутор романа“ ћути, или да надобудно да изјаву о зависти и подметачинама

средине. На крају, Дејан не искључује могућност да у некој каснијој фази, овај призна да је добио не књигу, већ предложак од оца.

У овој верзији расплета, уз бучну медијску потпору, отац се, „повређен што се отварају старе ране“, сећа како је УДБА украла копију његовог младалачког дела и дала је свом сараднику Новаку, а како је Новак био дипломата, ово је прича у коју је могуће поверовати. Ову причу би потврдиле Новакове колеге, који су, заборавивши сопствену прошлост, постале најгорљивији пропагатори либерализма.

Размишљајући о варијантама оспоравања својих тврдњи, Дејан замишља и чланак уваженог критичара који се обрушава на примитивну средину која не разуме постмодернистички проседе који се своди на латинску изреку „Ако двојица чине исто, није исто“, што практично значи да је самим чином преписивања преписивач, будући да не преписује од себе, оригинални аутор.

У свом замишљеном одговору, Дејан примећује да, у складу са изреком да човек два пута не може да се окупа у истој реци, преписујући од себе, који је нужно другачији у два различита тренутка, аутор такође може да буде оригиналан.

И врло добро је знао да му нико неће притећи у помоћ, а нарочито не они који су од технолошког назадовања направили врлину.

Знајући какве све нелагоде повлачење по новинама може да изазове Милану и његовом брату, одлучује да, пре него што објави текст који у том тренутку већ почиње да обликује, објасни Милану шта је добио у наслеђе и затражи од њега дозволу да текст објави.

Расправа коју Дејан предвиђа делује тим апсурдније што, колико је Дејану познато, Милан нема појма о нашим књижевним приликама.

Београд, 4. мај 2012, понедељак, јутро

Поново је сањао тај град који се састојао од одломака градова у којима је боравио, и који никада није успевао да објасни и повеже.

Поново је све време у том граду, у којем се селио из боравишта у боравиште, из свратишта до туђих станова, била ноћ.

Поново је на адресама којих се више није сећао, али га је тим више раздраживало повремено јасно сећање на собе које су се на тим адресама налазиле, заборављао целе библиотеке књига и рукописа до којих му је било стало.

Поново је силазио из возова на станицама метроа које после није могао нигде да лоцира, и улазио у самоуслуге и књижаре.

Поново је у тим књижарама прелиставао илустроване колекције страховито значајних епова које ујутро није умео да преприча.

Док пије јутарњу кафу, Новак се сећа касарне у Тузли у којој је служио војску 1962. године, и размишља:

„Дворишта су први пејзаж који видимо, прва назнака свеукупног окружења у новом граду, до те мере да је збир наших сећања, који нам се јавља као имагинарни град у сновима, скоро идентичан збиру сећања које носимо на дворишта.“

Двориште касарне у Тузли било је огромно, и када је касније покушавао да га се присети, виђао га је у сталном сумраку.

У простору касарне у којој је провео годину дана, у чијем се средишту налазило двориште, издвајао је ходнике који су смрдели на мешавину зноја и дрнча, и били обасјани жућкастом светлошћу, и пекару. Пекара сама по себи није била занимљива, била је то стерилна, добро осветљена и прозачена просторија по којој су се кретали момци одевени у чисту белу одећу. Оно што јесте било занимљиво била је просторија коју је назрео само једном, кроз одшкринута врата, док је пролазио између трпезарије и пекаре.

Та просторија, која се годинама касније полако већ померила у средиште тог до симбола редукованог простора у његовом сећању, била је ложионица.

Ложионица је изгледала као скинута са слика које описују мрачније странице историје индустријске револуције – одсјај пламена у полумрачној просторији, ознојена лица ложача, огромни месингани котлови и цеви са безброј вентила из

којих шишти пара. Ложионица је представљала отеловљену негацију визија о светлој будућности које су им утувљивали у главу свако јутро.

Сећа се ритмова свакодневице:

Буђење,
бријање,
редарство,
постројавање,
јутарња гимнастика,
постројавање,
доручак,
постројавање,
час политичког образовања
и васпитања војника,
постројавање,
занимање,
постројавање,
ручак, постројавање,
поподневни одмор,
постројавање,
занимање,
постројавање,
вечера,
ТВ-дневник,
спавање.

Понекад:

марш,
полигон,
бојево гађање,
пожарство,
стража,
стони тенис,
излазак.

Понекад:

филм,
библиотека,
поновно читање класика.

Ретко:

разговори у стражари.

У почетку ретко, а онда све чешће: сећања на оно шта је тада мислио, и чега се тада сећао.

Сећања на детињство, на нека друга дворишта – код једног деде, код другог деде, у једном суседству, у другом и трећем, у обданишту, у једној, другој и трећој основној школи, у гимназији.

Сећања на књиге, на филмове, на часописе, на укоричене томове „Политикиног забавника“ из 1952, са Флашом Гордоном, Бриком Брадфордом и Џонијем Хазардом.

Сећања на летелице троугластог облика и издужених шпицастих носева, на зрачне пиштоље,

праисторијска чудовишта и у античке костиме обучене јунаке из „Далеке планете“, како је код нас преведен стрип „Триганска империја“.

Сећање на играчке – лимене моделе првих југословенских млазњака – „Стреле“, „Стршљена“ и „Зоље“, на маштарије о будућности у којој ће људи одевени у припијене костиме лебдети површинама градова од стакла и бетона на млазним котураљкама.

Размишљања, пошто их свакодневно силују сликом историје у којој је свакоме од њих одређено место и збир задатака на путу ка њеном испуњењу. Размишљања о тој сврси, путу, и циљу, о основи самоуверености која њиховим владарима даје за право да им одређују место и задатке у том кретању.

Размишљања, из којих се рађају застрашујуће визије: да ће неко, једног дана, на основу распореда часова у којима су записани њихови дневни задаци и кретања, сумирани у општи план Историје, моћи да реконструише сваки минут сваког од њих.

Разговори, увече пред спавање, на паузама, у стражарници, у реду за ручак. Разговори о темама о којима не би требало да се дискутује, јер се у њима доводе у питање основе веровања која им утувљују у главу сваког јутра, и сваке вечери. Разговори

о којима касније размишља, о којима сања. Разговори о историји, о њеном току и смеру. Разговори о техници, о напретку, о томе да ли су друштвени закони закони или од власти наметнута произвољност.

Разговори са Максимом.

Хвата себе како се осећа као да поново слуша предавања о укупном историјском кретању. Скоро да физички, као слику, пред собом види једну метаисторију која говори како је циљ свеукупног историјског кретања комунизам. Сећа се како поставља себи питање о сврси дефинисања кретања процеса унутар којег се налазимо. Њему то има исто толико смисла као и питање да ли је Свемир велики или мали. У односу на шта?

Верзија историје коју му препричавају у грубим цртама је „дијалектичко-материјалистичка“ визија Прогреса како је тај Прогрес замишљан средином деветнаестог века. Он, с друге стране, можда још тада, и сигурно грубље него што то може да дефинише у овом тренутку када се тога присећа, историју види као причу о Сизифу. У тој његовој верзији историјског кретања, уступак материјалистичкој визији је тумачење религије и митологије према којем су приче о јунацима и боговима криво протумачени стварни догађаји из претходних циклуса историје. То су покушаји присећања прет-

ходних циклуса успона и падова цивилизација које су нам претходиле. Као и Сизиф, и те цивилизације ка свом врхунцу кретале су се истом путањом, те су на том путу наилазиле на исте избочине и рупе, које су порађале истоветне, а ипак другачије описе њиховог превладавања.

Данима је, док је увежбавао стројеви корак и расклапао пушкомитраљез, склапао и расклапао делове историјских циклуса, успоне и падове цивилизације. Циклуси су се јављали у различитим видовима, као наруквица од разнобојних ђинђува које ређамо по некаквим, ко зна од кога постављеним правилима.

Сећа се, са не тако великом сигурношћу, да је Максима упознао у остави за четке и крпе, у којој су се скривали од јутарње гимнастике. Новак је запамтио Максимов први коментар, о предавању на којем им је десетар на табли цртао схему развоја људског друштва, која се завршавала тријумфалним досезањем равни на којој је писало „Комунизам“. Максим је на то рекао: „Не разумем како неко тако самоуверено може да говори о будућности, као да се одатле вратио па нам преноси своје утиске.“

Максим је на часовима Политичког образовања и васпитања војника редовно спавао у углу код пећи. Максим је завршавао студије историје, и го-

ворио како после војске намерава да упише Бого-
словију. Био је рекордер по броју дана проведених
у притвору због неуредности и „невојничког изгле-
да и понашања“, читавог низа ситних прекршаја
који су се огледали у нехајном односу према дисци-
плини која је иритирала и Новака, али којој се он,
за разлику од Максима, аутоматски потчињавао.

Београд, 4. мај 2012,
понедељак, поподне

Новак се сећа:

Била је зима, а он је управо био завршио обуку, и добио дозволу за посете. Први ко га је посетио била је Милена. Допутовала је у суботу и провели су ноћ у хотелу. Пред јутро му је саопштила да напушта земљу, да не може више да издржи лаж, сиротињу и неслободу, и да ће се удати за првог секретара швајцарске амбасаде. Саопштила му је и да је он, Новак, љубав њеног живота и да му жели све најбоље.

У понедељак се добровољно пријавио за одлазак на Мајевицу.

На Мајевици, до које су путовали више од два сата кроз све јачу вејавицу, у баракама су смештени војници послати да среде магацин за муницију на истуреном положају ПВА, око којег се градила касарна.

Седали су у стражари, спавали, будили се, и одлазили да гледају падине под снегом. Чували су

градилиште на врху гребена, напуштено до пролећа и промене времена, на којем ће једног дана нићи радарска станица. Око њих је, данима и ноћима, нечујно падао снег, и они су сад већ морали да копају тунеле до стражарских места. У глувоћи коју су прекидали само ретки позиви преко радио-станице („Озрен, овде Рибар, јавите стање!“), разговарали су.

На стражи су остали више од недељу дана, завејани, и скоро заборављени. Једина веза са касарном био им је радио. Хранили су се конзервама. Топили су снег. Грејали су се на дрва.

Једног дана, њих четворица одлазе по хлеб у дванаест километара удаљене Захировиће. После тога спавају цео дан и ноћ. Онда их откопавају и одвозе назад.

Вече пред одлазак са Мајевице, опорављен од авантуре с хлебом, дуго разговара с Максимом. Као да их је заједничка авантура лишила како опрезности, тако и свих социјалних стега. Максим говори о ономе што би желео да буде, помињући себе у трећем лицу и прошлости, као да описује улогу коју је играо у неком другом, претходном или паралелном животу. Новаку се, док га је слушао, чинило да себи додељује улогу у некаквој алегоријској слици Историје, слици која је описивала најмањи заједнички именитељ свих верзија могућих историја. Максим је о себи говорио као о путнику, који има за задатак да опише цео свет.

У тој ноћи Новак доживљава визију историје, и своје улоге у њој. То је епифанија која обухвата целокупне историјске циклусе и њихово враћање.

Види џунгле које гутају градове и пустиње које затрпавају канале којима су некад пловили шлепови.

Види како се крче шуме.

Види мора којима плове бродови.

Види како на обалама река нарастају градови.

Чини му се, на крају свих тих визија, као да види змију Уроборос историјског кретања, који се претвара у круг, у вртлог, у убрзавање, па у тишину.

Види себе у свом том кретању и схвата да питање о смислу тог кретања и свог положаја у њему представља само ограничење које језик намеће стварности која га далеко надилази.

Москва, Шереметјево, 19. мај 2012,
субота

У авиону за Москву, Милан размишља шта ће да ради кад дође у Шимкент. Пред њим су кратак одмор на аеродрому Шереметјево и путовање на други крај Москве, на аеродром Домодједово одакле ће, после пар сати чекања, полетети за Шимкент. Унапред се радује одласку у локални ресторан у близини стана, који је открио случајно претходне јесени. Ресторан, чији се зидови у летњим месецима скидају, претвара се за лепог времена у павиљон, у којем, у углу, док увече радним данима искључиво мушкарци пуше наргиле и играју таблу, а викендом целе породице једу пилав, локални приповедач, уз пратњу једноставног инструмента сличног гуслама, испреда мелодичним гласом некакав бесконачан еп. Милана је из ко зна којег разлога привлачило ово ритуално седење, за које је претпостављао да представља наставак вишевековне традиције, и код својих локалних пријатеља се распитивао како за обичај, тако и за садржину рецитала који је из вечери у вече месецима слушао.

Ритуал је, како се испоставило, сезао у дубину векова која је далеко превазилазила целокупну српску гусларску традицију, а еп је био прича о догађајима некаквог хероја из далеке праисторије ових предела. Тај херој, који је допутовао са севера, ослободио је, попут Тезеја, једно краљевство (смештено подно планине, а не на острву) чудовишне групе која се издавала за богове и чији терор је обухватао ритуално убијање и прождирање становника. Онда се повукао и живео, анонимно у градићу на обали велике реке, недалеко од Шимкента.

Милан се унапред радује вечери у ресторану, и размишља с ким би желео да поседи. Размишља како дуго није видео свог школског друга Сашу, који је као архитекта надзирао градњу фабрике чоколаде у предграђу Шимкента. Прошли пут кад су се срели, Саша је био видно узнемирен, јер је истовремено открио да је његова љубавница уда-та, и да за мужа њена веза са Сашом представља извор прихода којег не жели да се одрекне. Уз то је и насилан...

У међународној зони аеродрома Шереметјево, одмах по слетању из Београда, Милан укључује таблет да погледа вести. Преко Скајпа јавља му се Дејан.

Саопштава му две ствари:

Да је књига о којој је Милан све време слушао хвалоспеве на ТВ-станицама током свог боравка у Београду добила најпрестижнију књижевну награду у Србији и;

Да је та књига дослован плагијат књиге коју је Милану оставио отац, и коју је Милан дао Дејану на читање.

Дејан се надовезује на своју омиљену тему културне политике у Србији: ове године, писац није ни дисидент, нити пише о актуелним темама. Али, то је син познатог дисидента, а његова књига може се протумачити као први домаћи озбиљан искорак у жанру који се на Западу одомаћио већ две деценије, а који бисмо могли дефинисати као постапокалиптични стимпанк. Стога није за чуђење што је на здушном пропагирању овог дела ангажована ТВ-станица која већ годинама претендује да буде ексклузивни увозник и арбитар свега што је напредно, савремено и урбано.

Укратко објашњава садржину књиге:

Награђени роман је опис путовања из града, Потрага. То је истовремено и опис односа град–пустиња, и град–џунгла.

Стање технологије је, у односу на нашу епоху, регресивно. Путовања су ретка, то су авантуре у дивљини између градова који се гасе. Неки од њих гасе се зато што се налазе у поодмаклој фази

декаденције, други се претварају у баште и шумарке, а њихова здања у брегове. Трећи су под сталном опсадом варвара. То је један свет који је свестан тога да представља последње остатке цивилизације која се гаси, свет ближи новом варварству него препороду. Митови, религије и филозофије овог света су остаци остатака, то је фаза осврта уназад без способности да се ишта промени.

Онда Дејан говори о добитнику награде:

Награђени роман објавио је „аутор“ чији је отац шездесетих и седамдесетих био уредник неколико државних издавачких кућа, а онда годинама касније глумио дисидента.

А Миланов отац Новак, како узгред примећује, са становишта нове културне политике је савим непожељна личност.

По Дејановој оцени, роман је прошао изванредно зато што су додељивачи проценили да је, самом чињеницом да је тематика коју третира већ успешно изашла из моде на Западу, погодан да буде представљен као авангардан за наше тржиште. Тврдња да је написан 1963. или 1964. године, срушила би целу концепцију авангардности Запада у односу на нас и стога није смела да буде допуштена.

Милан чује позив за укрцавање, и прекида разговор. Обећава Дејану да ће га назвати по доласку у Шимкент.

Београд, 5. мај 2012, уторак, јутро

Новак пребира по двориштима у сећању, које је почео да сања 1962. у Тузли, као бекство из касарнске сценографије: дединог, у градићу удаљеном педесет километара од Београда у непосредној близини реке, и београдског, уоквиреног задњим странама зграда начичканим терасама. Много година касније, у Дамаску, док корача крај дворишта укупаних неколико спратова под земљом, у интензивном мирису јасмина који се шири у хладњикавим пустињским ноћима, сетиће се ових слика. Сећање на Дамаск, и сећање на та сећања у Дамаску, буде у њему један непрекинут низ утисака који доживљава скоро као укус неког непознатог воћа у устима.

Пребира по библиотеци. Узима, па одлаже књигу Бернара Симонеа „Пророчанство леда“, која описује преисторијску цивилизацију Хедин, и схвата да се и сам осећа као преживели наследник ишчезле цивилизације.

Сада се сећа лета по изласку из војске, које је провео код рођака у Будви.

Сећа се возњи чамцем, сваког јутра, до острва Свети Никола, на којем се купао и безуспешно покушавао да лови ципле које је голим оком могао да види како пливају око чамца.

Сећа се куће унутар Старог града и башти стишњених између кућа и самих зидина.

Сећа се пролазних веза којима је покушавао да потре осећај губитка због Милениног одласка.

Сећа се осећаја усамљености док са чуђењем гледа тела непознатих жена уз која се буди.

Сећа се пијанстава.

Сећа се како је једне ноћи опет доживео исти онај осећај космичке испуњености као оне ноћи на Мајевици док су Максим и он високопарним разговорима испуњавали дане, завејани на мртвој стражи.

Сећа се како је онда ноћима сањао исти сан, и како га је једног поподнева преточио у синопсис који је тог лета претворио у књигу. Та књига, тај његов сан, говорила је о путовању главног јунака на крају једног и почетку неког новог циклуса историје.

Сећа се ондашњих дилема и последњих колебања пре него што је уронио у писање:

„Чему визија ако није у стању да је преведе на језик схватљив другима?”

Чему потпуно схватање своје улоге у свету и будућности света коју такве визије најављују ако није у стању да их саопшти?

Чему симболи које, поред све дубине и јасноће што му намећу, није у стању да забележи? И како онда да провери да ли ти симболи заиста нешто представљају, и да ли њихова игра заиста поседује функцију чије објашњење му се јавља као само-разумљиво у тренутку њиховог појављивања?“

Сећа се како је, размишљајући о својим војњама до Светог Николе и назад, и струја по којима је пловио, формулисао реченицу која му се у том тренутку учинила страховито значајном: „Ко пливи против струје, жели да постигне циљ. Ко се препушта струји, нада се да ће га ова избацити на непознату обалу.“

У неким другим временима, Новак би после искуства на планини можда постао пророк. Његов однос према митовима и религијским визијама, међутим, обележен је материјализмом места и времена у којем се налази, те је истовремено и савршено озбиљан у свом тумачењу, и делимично иронијски. Јер, искрени су и та велика визија укупног историјског кретања, и жеља да се све визије протумаче као реални реликти неке претходне цивилизације.

Сећа се како је по изласку из војске безуспешно тражио Максима. Није га било ни на једном

од два факултета, није га било ни у родном селу. Новак је био ангажовао и очевог пријатеља, Младена Вурдељу, пензионисаног мајора КОС-а, који је дошао до закључка да је Максим илегално отишао у иностранство.

Прелистава тај рукопис који нико није желео да објави када је њему до тога било стало, а који он није желео да објави када би вероватно имао одјека.

У Новаковој књизи, неколико разговора са Максимом у Тузли и на планини претворило се у један дијалог продуженог трајања између двојице сарадника некаквог историјског института из далеке будућности.

Институт је сместио у Нови Новосибирск, у 2984. годину, која би могла да буде и било која друга година у некој замишљеној будућности. Нови Новосибирск описује се у уводном делу књиге као пријатна варош, која се налази на обали великог језера на чијем дну се налази стари Новосибирск. Улице Новог Новосибирска пењу се падинама брда с чијег врха се види пучина језера, која се простира унедоглед, као море, и околне шуме. У граду се, на половини падине која води ка врху брда, на равни у којој је неговани парк, налази троспратница жуте боје. То је Историјски институт.

Институт запошљава педесетак људи, и нико тачно не може да опише шта је, заправо, предмет њихових изучавања. Стога и није никакво чудо да управо расправе о предмету посла испуњавају већину њихових разговора.

Текст затим приказује двојицу двадесетогодишњака који сваког дана, тачно у дванаест и двадесет, седају за сто у дну сале. Сваки дан налазе се у кантини и заједно ручавају. Сваки дан настављају исти разговор који воде већ неколико месеци. Сваки дан разговарају о послу који обављају у Институту, о документима које су читали и о закључцима које су на основу тих докумената донели.

Документи које проучавају су разноврсни, и из разних епоха. То су историјске књиге: хронике, синтезе, монографије које обрађују поједине теме као што је промена салинитета Каспијског мора, биографије виђенијих личности, описи ратних операција. То су и неке друге књиге: романи, митови, збирке есеја и прича. То су, на крају, и документи у ужем смислу: пописи бродова који су припадали Каспијском пароходству, распореди часова у школама у СССР-у 1936. године, спискови чланова разних Политбироа и Парламената.

И мапе, на којима је приказан један до те мере другачији свет да изгледа као нека друга, Земљи слична планета, а не свет који су изградили некада њихови преци.

Један од ликова зове се Тезеј. Тезејев друг са студија, који је очигледно лик рађен према Максиму, објашњава Тезеју за време разговора у кантини да је свако ново откриће само подсећање на давно заборављена знања. Расправљају о томе зашто се људи сахрањују у ковчезима, зашто се атлетске трке обављају у смеру супротном од смера казальке на сату (борба с временом, упркос времену, покушај да се време заустави брзином, да се на симболичан начин досегне брзина која зауставља време?), шта представља аналогни сат (симболика астрономског кретања, укључујући смер кретања Земље око сопствене осе и око сунца?), зашто основна група има 12, а школски разред 30 чланова?

Београд, 5. мај 2012, уторак, поподне

Новак поново чита сопствени рукопис, па узима и враћа књиге из библиотеке. Схвата, гледајући ред у који их је сместио, и сећајући се редоследа којим их је набављао и читао, да је његова књига, заправо, само још једна верзија визије историјских циклуса, којом је означен почетак ренесансе, прилагођена актуелном стању технике. По тој верзији историје, која потиче од Платона, целокупна историја се понавља, дословно, а нашем циклусу предстојало је ко зна колико циклуса у којима се све оно што знамо понављало безброј пута. У херметичкој, или ренесансној варијанти, нашој антици претходило је Златно доба науке која је била магија, а антички Египат само је одраз Праегипта који је био део истог света којем је припадала и Атлантида, врхунац са којег смо пали и до којег ћемо поново dospети.

Ова верзија историје директно је била супротстављена свему ономе што су им у доба Новакове младости утувљивали у главу, и Новак схвата да

је то његово прихватање те и такве цикличне верзије историје у доба када није био ишчитао све ове књиге које је годинама скупљао, био само израз младалачког револта, најрадикалније негирање са-
мих основних поставки доктрине која га је гушила.

Онда са сетом примећује да на једном вишем нивоу ипак није био у праву, те да, без обзира на број тих претходних кругова дизања и падања цивилизације, у сваком од њих, као и у њиховом укупном збиру, може да се опише једно узлазно кретање. Када се узме у обзир раст, трајање и пад цивилизације (као суме свих цивилизација) потпуно је свеједно да ли је овом процесу претходио један, два или пет истих таквих процеса. Једно је општа схема, или правило, да се развој одвија од дивљаштва до рафинмана, бујања и опадања, чак и у случају да је крај отворен, и да простор цивилизације није ограничен само нашом географијом, већ можемо да замишљамо њено ширење у бескрај Свемира. Уосталом, од појаве *Homo sapiens* до нас, толико је времена протекло да се овај циклус могао понављати бар неколико пута. У том смислу, његови омиљени писци Рене Бержавел и Бернар Симоне, који су описивали развијене људске цивилизације које су претходиле палеолиту, и обе биле лоциране на Антарктику, били су у праву.

Схвата да на метафоричном нивоу са сигурношћу ипак може да се каже да је историја кретање

од нижих ка вишим облицима, и да су сви они наставници и каплари који су га толико нервирани пре педесет година на изванредан начин, и потпуно несвесно, били у праву.

Схвата, са потпуном јасноћом, да у његовој библиотеци, коју је скупљао целог живота, тражећи накнадно оправдање за своју младалачку визију, постоји читав низ књига који се бави тумачењем митова као сећања на претходну цивилизацију, да други, ништа мањи низ чине описи неке од претходних цивилизација – од Атлантиде до Египта. Ту су и барокни аутори: Кирхер, Кеплер, Коменски (да помене само оне на слово „К“) и њихови имагинарни путописи.

Онда се враћа на укупну слику. Пита се, по ко зна који пут: „Да ли је мит о Сизифу парабола о цивилизацији?“

Поново се враћа на своју књигу, и схвата да је сан који му се годинама понавља сваке ноћи – село у подножју велике горе, мотив који представља једну од централних сценографија књиге, и схвата да је и тај мотив истовремено и сећање на села подно Мајевице и заједнички мотив Пра-мита који је сместио у темељ своје Пра-цивилизације.

Време у којем се догађа Новаков роман је тренутак непосредно пре него што ће се цивилизација

са свог врхунца суновратити на дно, одакле ће из варварства кренути опет ка врху истом или сличном утабаном стазом. На том дну остају магловита сећања на врхове, те Платонова дефиниција сазнања као присећања овде добија пун смисао, а прича о Атлантиди представља сажет опис овако схваћеног историјског кретања.

Радња Новакове књиге догађа се у међувремену између претходног Златног доба и варварског распадања света.

Осећа се као да шета сценографијама своје књиге, и своје биографије. Поново види:

Новосибирск,
Пругу, планине, реке и језера,
Аркаим,
Врт уживања,
Градић на обали велике реке.

Сећа се ликова из своје књиге, и ликова из библиотеке коју је скупљао, у којима је налазио те своје ликове:

Богови и свештеници,
Гаутама,
Аријадна,
Минотаур,
Конан Варварин,
Пуковник Курц.

Сећа се описа друштва којим почиње књигу, а коју сачињавају секте:

Погребници,
Читачи,
Читачи мапа,
Звездознанци,
Водичи.

Новакова књига је опис авантуре која се догађа унутар реконструкције нестале и претпоста-вљене цивилизације. Ова реконструкција код њега се обавља и кроз анализу митова, веровања и обичаја.

Многобројни обичаји и ритуали изгледају као имитације поступака које не разумемо, а који су имали рационалну основу. Сахрана (ковчег-саркофаг за хибернацију?), спаљивање мртвих (епидемије?), вера у антропоморфне и друге богове (фриз на храму у Пергамону – борба потомака ванземаљаца који су успели да се приподобе људском обличју и оних који су у томе само делимично или уопште нису успели?).

Многобројни поступци представљају грубу имитацију некадашњих поступака, многобројни предмети су имитације некадашњих технолошких достигнућа. Систем памћења могао би да буде само просто сећање на гледање филмова, апорија „Ахил и корњача“ можда је само опис саобраћајне

гужве, у којој се пореди кретање пешака и много бржег аутомобила који, за разлику од пешака, стално наилази на црвена светла на семафорима.

Пример: опис „Храма богова“ је прича о религијском реду који се стара о набављању хране богова, о изабраницима чије „успење“ представља жртвовање. На Дан посвећења, изабранике убележавају у Књигу полубогова, и они из Доњег храма свечано прелазе у Врт уживања. Ту живе животом сличним оном који проводе становници краљевских вртова из приче о Будиној младости. Ту нема старости, болести, и смрти. Онда долази Дан успења, нова церемонија у којој изабрани парови пролазе кроз Врата светлости, капију у подножју брда на којем се налази Кућа богова.

Улазе у лифт окупан светлошћу. Излазе у ходник, на чијем крају се налазе врата. Када их прођу, иза довратака замрачене просторије у којој ништа не виде, јер су управо ушли из светлости у таму, из сенки излазе руке стражара које их грубо држе, док их неке друге руке свлаче. Онда их одводе у кухињу, где их кољу, одиру, и кувају. Изабраници, храна богова.

Сећа се својих дилема о пореклу богова које је пошто-пото хтео да уврсти као актере у своју књигу:

У првој верзији, то су били преживели из наше, или нашој сличне претходне цивилизације.

Када су изашли из подземног града у којем су преживели катастрофу што је уништила свет, нашли су један примитиван свет чијим становницима су изгледали као богови. Кретали су се аутомобилима и дирижаблима – ове направе су примитивцима на које су наилазили изгледале као кочије богова. Иронија судбине била је та што су и „богови“ и примитивци били потомци становника истог града који је нестао у дубинама џунгле што је прекрила некадашња станишта.

У другој верзији, коју је унео у књигу, његов јунак је један од оне двојице саговорника с почетка.

То је сада детектив, по имену Тезеј, који тражи групу одбеглих криминалаца. Јури их преко пространстава средње Азије, и налази подно Хималаја. Они су ту забарикадирани на планинском врху, где живе у тврђави коју су прогласили стаништем богова. То је истовремено и Олимп, и Планина Меру, и све те свете планине које се помињу у било којем од митова о боговима и херојима.

Богови носе сећања на једну развијенију цивилизацију и знају да она негде на северу још потрајава, робови су већ чисти варвари који немају никакву свест о вишим облицима уређења.

У Новаковој рачуници времена, 3000. н.е. = 9000 п.н.е.

Сценографије првог дела Новакове књиге:
опис града,
опис Института,
опис света кроз разговоре у кантини.

После година проведених у Институту, који је нека врста факултета, Тезеј се запошљава у полицији и постаје детектив. Детектив Тезеј патролира Доњим градом. Онда група одбеглих робијаша извршава читаву серију страшних злочина, и напушта град. Злочине истражује и Тезеј. Када цео случај бива заташкан тако што за њега буде оптужен невин човек, Тезеј напушта полицију.

Решава да казни починиоце. Напушта град.
Следе епизоде те његове потраге:

Пруга.

Пустиња.

Планине.

Спуштање низ планине.

Лутање по градовима и професијама.

Долазак у свети град Аркаим.

Нове планине.

Победа.

Нови одлазак.

Град на обали реке.

Старење и сећања.

На путу ка одредишту, Тезеј пролази кроз градове који су припадали неком циклусу историје

који је претходио нашем – Аркаим, Мохенџодаро и Харапу.

Тезејева потрага траје више од двадесет година. Он путује пругом, док пруге има, возом до последње станице, а одатле дресином до краја пустиње, где колосек урања у песак. Док путује, његова цивилизација и буквално бледи и нестаје.

Иза пустиње, види се ланац брежуљака обрадних травом. С друге стране брда налази се језеро.

Оно што у библиотеци говоре два младића као хипотезе (Ахил и корњача, биоскоп, сахрана), експлицитно Тезеју објашњава свештеник у светом граду Аркаиму кроз који Тезеј пролази на свом пуштештвију.

Пре Аркаима, у једном од градова кроз које пролази, детектив Тезеј упознаје чланове секте Спавача, који бележе своје снове о будућности, и проверавају их будући се у интервалима. Верују да ће на тај начин спознати скривену страну историје.

Што је Тезеј више путовао на југ, то су верзије легенди из његове младости, које је сада слушао у локалним варијантама, бивале сировије. Што је више наилазио на храмове и светилишта која су чувала сећања на митске епизоде из ранијих времена, то је више схватао да његово путовање добија облик тог Прапутовања које је обухватало све ове легенде.

Тезејево путовање је путовање кроз време, то је у неку руку пловидба уназад, ка дубокој и варварској прошлости, у којој тек настају облици ствари које познајемо, Док путује ка том прастању, Тезеј има осећај да га неко прати, и у дубини душе зна да му одлазак из града никада неће бити опроштен.

Тезеј долази у подножје огромне планине.

У селу у подножју планине Тезеј среће Гаутаму, младића који је, згађен, напустио Врт уживања, у којем живе млади и леви људи и жене, у којем нема старења и смрти. Гаутама му показује пут ка Врту. Детаљ који му говори да је на добром трагу: опис Врта уживања у многим детаљима, костимографије нарочито, подсећа на опис бордела који су бегунци посетили пред бекство из града.

„Дворац“ је дом сеоског кнеза, најближег сарадника „богова“.

Новакова прича о детективу Тезеју је Прамит који садржи елементе хиндуистичке приче о боговима који живе на Планини Меру, Будиној младости у врту уживања, Рајском врту и легенди о Тезеју и Минотауру.

Подно планине смештен је храм, у којем се опевају њихови подвизи и описује пут од звезда до Земље, и борбе са другим боговима, што је улеп-

шана верзија описа бекства из затвора и доласка у ову забит. Богови, који су на том путу гладовали, и морали да се у тренуцима очаја хране својим сапутницима, стекли су навику да једу људско месо. Стога се подно храма налази Врт уживања, узгајалиште људске стоке којом се хране у строго одређеним периодима, које су прогласили празницима. Становници Врта уживања, који је комбинација Рајског врта и двора на којем је одрастао Гаутама Буда, сматрају себе изабраницима који се припремају на службу боговима у њиховом обитавалишту, и вечни живот у блаженству.

У тренутку када Тезеј долази у краљевство подно планине (чији краљ је намесник „богова“), спрема се устанак робова. Тезеј (много година касније, гледајући Милијусовог „Конана“, Новак схвата да је Милијус дословно преузео елементе овог мита) стоји пред дилемом да ли да им помогне, јер схвата да поредак који они намеравају да успоставе неће бити ништа мање суров од оног који намеравају да оборе. На крају преовладава упорност, и свест да одустајање после потраге од неколико хиљада километара не би себи умео да објасни.

Усред ноћи, упада у станиште „богова“, и убија их на спавању. У тренутку пре него што изађе на врх степеништа које се спушта ка дворишту храма, одједном схвата сву узалудност целокупног

подухвата. Схвата да је закаснио, да су структуре моћи, ритуали, веровања и жртвовања, које ће се понављати до у бескрај времена, већ успостављене, и да ће краљеви исто тако владати са боговима као и без њих. Осећа као да некаква опруга, која се у њему скупљала док је пловио узводно уз реку времена, управо сада почиње да се опушта.

Онда се препушта новим лутањима, плута од града до града у једном свету који се налази на разним ступњевима опадања, све време осећајући како се она сенка која га прати од почетка путовања сада приближава, и како јој се придружују и друге.

Тезеј завршава свој пут у градићу на обали велике и троме реке, и причу прича унуку, док чека смрт. Завршава и сопствену верзију приче. Посматра реку, крај које је провео последњих двадесет година, и сећа се кад ју је угледао први пут, када је прешао пут од планинских врхова до овог учмалог градића смештеног тридесетак километара од обода некадашње престонице ишчезлог царства.

Тај свет у којем Тезеј завршава своје путештвије донекле подсећа на свет са почетка приче – то је свет парних машина, и зарђалих аутомобила за које више нема горива, и радио-апарата који су заменили телевизију. То је свет у чијој слици је Новак покушао да прикаже онај шок који је доживео

када је, угледавши ложионицу у касарни у Тузли, изашао из футуристичке митологије детињства.

Одломци његове сопствене приче сада допиру до њега као митови, и не зна да ли су то само одједи митова које је слушао у детињству, или су то неке нове приче инспирисане његовим подвигом. Слуша приче о хероју Тезеју, слуша неке друге приче о младићу који се звао Гаутама, а који је, као он сада, годинама седео на обалама неке друге, а можда и исте ове реке, слуша приче о боговима и њиховом станишту на врху планине, и гледа како у град долазе свештеници неке нове религије. Слуша извештаје о борбама и освајањима, о неким новим царствима која се рађају и нестају.

Новаков Тезеј је студент, па детектив, па ослободилац, па пензионисани учитељ у градићу на обали реке. Сваког поподнева, старац излази на обалу реке, и седи до касно у ноћ. Новаков Тезеј је и Тензинг Ногај, водич који је Едмунда Хиларија одвео на Монт Еверест.

Новак гледа књиге, присећајући се успут и филмова који садрже сличне мотиве као и његова књига:

Чаробни бреј Томаса Мана, са бесконачним дискусијама о смислу историје смештеним на врх планине;

Бојови, Звери и људи Фердинанда Осендовског, са описом путовања од Омска до Индије за време бољшевичке револуције;

Лавиринџ светиа и рај срца Јана Амоса Коменског, са описом света што у тумачењу Коменског значи људских стања у свету;

Срце таме Џозефа Конрада, са описом колонијалног Конга и вечитог дивљаштва у нашим срцима;

Ајокалијса сад Френсиса Форда Кополе, где се Срце таме налази, век после Конга, у камбоџанској џунгли, пуковник Курц је Минотаур, а његов убица, капетан Вилард, Тезеј;

Конан Џона Милијуса, где је Минотаур чаробњак Талса Дум, где се у Врту уживања приређују канибалске гозбе, а Конан је истовремено и Тезеј, и Прометеј, и Один којем, распетом на Дрвету Света орао кљује утробу;

Зелена соја, филм у којем се основни прехрамбени артикл – зелена соја, по којој је филм назван, у пренасељеном свету блиске будућности, у којем су исцрпљени сви ресурси, прави од лешева људи. И овде постоји својеврстан врт уживања – у центру за умирање, добровољцима који су изабрали овакав начин одласка, пред еутаназију пуштају кратак филм природних лепота земље пре суноврата у глад, беду и пренасељеност;

мит о Тезеју;

животопис Буде.

Пита се због чега их је уопште читао и гледао, када заправо ничим нису допринели његовој сопственој визији.

Београд, 5. мај 2012, уторак, поподне

Новак је, као што је већ речено, био дипломата. Новак је пуно путовао. Новак је, како се каже, видео света.

Новаково прво постављење у иностранству било је Бејрут. Ту је упознао танане разлике између палестинских фракција, и овладао још тананијим знањем о разликама међу маронитским клановима. Запамтио је, заувек, корене сукоба породица Шамун, Џемаил и Гандур, и масакр породице Шамун у току грађанског рата није га нимало изненадио. Умео је да по гестовима и ознакама разазна све милиције у истом том рату, и лично је упознао многе његове заборављене вође – Ибрахима Колајлата, Набиха Берија, Данија Шамуна, Самира Жажу. Познавао је све боље ресторани на Брумани, и освајивао је уз кафу на Раушама. Бележио је знаке нарастајућег рата – једног дана, полицајац који је регулисао кружни ток на улазу у град из правца палестинских логора Сабра и Шатила почео је да носи аутоматску пушку, крајем исте не-

деље на превоју пута који се спуштао ка Штори стајала су борна кола.

Сада, у светлом београдском поподневу се сећа Бејрута и „Рата хотела“, у којем су одавно заборављене милиције, са егзотичним именима као што су „Соколови Зејдана“, „Мурабитун“ и „Катајеб“, недељама, спрат по спрат, базукама уништавали луксузне хотеле на најлепшем делу обале. Сећа се Бикфаје, Жуња, Сидона. Сећа се одлазака у Дамаск и мириса јасмина који се ширио из башти, ноћу. Сећа се Триполија. Све чешће се сећа Триполија.

У Триполи, градић на северу Либана, на путу за сиријску луку Латакија, отишао је једног јутра у пролеће 1976. Кренуо је да у болници посети грађевинског радника из Дервенте, Шемсудина Барјактаревевића, којег су претходне недеље на изласку са градилишта електроцентрале коју је градио сарајевски „Енергоинвест“ опљачкали, и отели му документа. Када је надзорник градње приметио његов нестанак, и када је после полицијске претраге утврђено да је рањеник који је без свести донет у болницу управо он, Новак је са путним листом на Шемсудиново име кренуо да га обиђе и у договору са лекарима организује његов транспорт у земљу.

У болници је схватио да је закаснио, јер је Шемсудин тог јутра, не долазећи свести, издахнуо.

Онда је, док се спремао да потпише документа о отпремању Шемсудиновог тела првим бродом за Југославију, изненада почела минобацачка паљба, двобој две палестинске фракције које су се бориле за квартал у којем се налазила болница.

Новак се сећа како се обрео у подруму пуном људи, и како су до њега донели онесвешћеног човека завијене главе. У једном тренутку, остали су сами, и рањеник је почео нешто да мрмља на језику који је звучао као арапски, али је био нешто бржи и грленији. Запањено се кад је схватио да рањеник говори хебрејски, и истог тренутка схватио да рањеников живот сада зависи од њега. Без оклевања је извадио Шемсудинов путни лист, и страницу са фотографијом замрљао рањениковом крвљу.

У општем хаосу, извео га је из болнице, и стрпао на сувозачко седиште. Уз помоћ што дрскости, позивајући се на дипломатски имунитет, што подмићивања, прешли су сиријску границу. „Шемсудина“ је укрцао на грчки теретни брод који је испловљавао пут Кипра, и предао га на старање капетану. Никада га више није видео.

Све до Берлина, 1986. године.

Књиге које је тада читао, а које је набавио у књижари „Антоан“ на Хамри биле су „Ноћ времена“ Ренеа Бержавела и „Пророчанство леда“ Бернара Симонеа.

Гледао је ТВ-серију „Свемирска крстарица Галактика“. Замишљао је претпостављену Пра-ци-визацију чија понављања по ко зна који пут до-живљавамо.

Београд, 6. мај 2012, среда, јутро

Новак се сећа последње посете Берлину.

Било је то за време службовања у Прагу, 1986. године, када је, после две године боравка, био одлучио да набави нов ауто.

За одлазак у Праг се припремао читајући подсетнике о политици Чехословачке према Југославији, с нарочитим освртом на конкурентске односе у области продаје наоружања Несврстанима, и „изванредну привредну сарадњу“, што је фраза која је покривала чињеницу да су на десетине југословенских фирми по Чехословачкој градиле фабрике, болнице и хотеле. Читао је и књиге и архивска документа о односима две земље од оснивања, и на мапи Прага бележио домове и интернате у којима су обитавали виђенији чланови информбировске емиграције. Запамтио је да се у Острави налазила велика колонија егејских Македонаца, успутних жртава историјског лома из 1948. године.

Читао је и дела Густава Мајринка.

У то време, Праг је био у јеку реконструкције Старог града. Шетајући његовим изувијаним улицама, Новак је у њима препознавао локације из Мајринковог „Голема“.

У то време, гледао је серију „Берлин Александерплац“.

Некако у то време, у СФРЈ се одједном пробудило интересовање за „Лапласовог демона“, теоретско биће које би, на основу сазнања о положају свих тела у Космосу, било у стању да предвиди његову укупну будућност. Гушење које је Новак осетио од овог демона у касарни у Тузли сада као да је постало масовни проблем, те су једна за другом превођене књиге као што су „Ми“ Јевгенија Замјатина и „1984“, а реч „тоталитаризам“ је ушла у најширу употребу. Са не малим чуђењем, Новак је открио да је исти онај уредник који се са њим играо инквизитора, написао надахнути приказ Замјатинове књиге.

У то време, у Прагу је било седиште часописа „Питања социјализма“, што је Новака неодољиво подсећало на нека друга времена, на Информбиро, на часопис „За трајан мир, за истинску демократију“, и опомињало да је Праг почетком педесетих био, уз Букурешт, најзначајније седиште југословенске информбировске емиграције.

Новак се у Прагу виђао са главним уредником „Питања социјализма“.

До Берлина је летео авионом „Интерфлуга“, чији стјуарти су, високи, плави и са шапкама на главама неодољиво подсећали на СС официре. Из Источног је у Западни Берлин прешао преко циркуски пренаглашеног „Чекпоинта Чарли“.

Спавао је у Груневалду, у Западном Берлину, у малом хотелу у близини Југословенске војне мисије. Увече је, седећи са војним изаслаником у пивници на обали језера Ванзе, имао утисак да их неко посматра, и тај утисак био је много јачи и конкретнији од уобичајене свести да његова професија подсећа на живот у стакленом кавезу.

Сутрадан је поново прешао у Источни Берлин.

Посетио је Пергамон музеј. Ту је сатима гледао оно што је, не знајући тада за ово место, интуитивно изразио у својој јединој и необјављеној књизи – фриз на храму у Пергамону, који приказује борбу богова и титана, коју он тумачи као борбу потомака ванземаљаца који су успели да се приподобе људском обличју и оних који су у томе само делимично или уопште нису успели.

После је размишљао како је утисак који оставља овај фриз могао да утиче на замишљеног берлинског дечака, којем скоро да је могао да напише биографију. Тај његов замишљени дечак родио се у добростојећој лекарској породици, у модернистичкој згради у Тиргартену. Инспириран фризом на храму, почиње да верује да се људи деле на оне

који имају божанско порекло, и на оне који га немају. Касније то своје интересовање каналише у изучавање генетике, што га одводи у СС, где као генетичар и антрополог учествује у експедицији на Тибет.

После је сањао да је јунак „Берлин Александерплаца“, притупи Франц Биберкопф, да над Берлином бесни олуја, која најављује крај света, и да је гром пробудио огромни кип сумерског бога Хадада који је кренуо да хода Берлином ломећи све пред собом. Схвата, у магновењу, да легенда о Голему можда потиче из дубина пред-Јахвистичких сећања, и да је створена у исто време када се у оквиру хришћанске традиције испредају легенде о древним египатским киповима који ходају и говоре.

Али, када се пробудио, и даље је био мај, и ваздух је био чист и светао. Имао је још два дана у Берлину, и одлучио је да посети Острво паунова, које је у целости пре два века било претворено у енглески парк, са све лажним руинама и античким фонтанама. Зграда на тачки језера најудаљенијој од пристаништа подсетила је Новака на некакву алхемичарску лабораторију, али је овај утисак приписао ишчитавању Мајринка. У прозачном дану, док су по језеру клизиле стотине једрилица, било је тешко поверовати у аутентичност конфузних и мрачних алхемичарских визија.

У тренутку кад је улазио у круг псеудоантичке фонтане на заравни око које су паунови ширили своје репове, на супротној страни појавио се човек, који му се учинио однекуд познатим.

Онда га је непознати ословио по имену, представио се као „Јори“ и објаснио да жели да му на неки начин захвали што му је пре десетак година у Триполију спасао живот.

Новак је тада схватио да га је овај исти човек нетремице гледао пре две вечери у башти пивнице, и да му се учинио познат зато што га је подсећао на лик који је свих ових година желео да заборава.

„Јори“, што је, како је Новак мислио, име исто тако стварно као „Шемсудин Барјактаревих“, онда му је објаснио да је на служби у израелској амбасади у Бону, да је у Берлин дошао послом, и да је пре две вечери био изненађен што је видео Новака, као што је Новак изненађен што њега види у овом тренутку. Све ове године мислио је на безразложан чин доброте, и желео да га врати.

У овом тренутку, једино што је могао да смисли на брзину, било је да Новаку преда транскрипт са интерног састанка врхова мање немачке партије, извесне чланице будуће владајуће коалиције, на којем се отворено говорило о неминовном распаду Југославије и планирала будућа политика према њеним саставним деловима, полазећи од тог распада као од већ остварене историјске чињенице.

Док се возио путем преко Дрездена (Берлин је напустио на Чекпоинту Делта, изнад којег су на брежуљку били постројени совјетски тенкови) и спуштао шумама подно Циновца, све време је размишљао како да пренесе оно што му је саопштио „Јори“ а да га не ода, и нарочито да се случајно не излети и саопшти одакле га зна и зашто му верује.

У Прагу је данима премишљао шта да ради с драгоценим и по њега опасним обавештењем у које није сумњао. На крају га је, као анализу, ставио у уста свом пријатељу из „Питања социјализма“ и послао о томе дугу депешу кући.

Два месеца после тога био је опозван из Прага, да би био унапређен у координатора у Сектору за несврстане земље.

Београд, 6. мај 2012, среда, поподне

Новак прилази делу библиотеке у којем је, крајем осамдесетих, скупио омању колекцију књига посвећених визуелној мнемотехници, организовању памћења уз помоћ слика лоцираних у просторије. По овој логици, свака тема могла се приказати као зграда, те би библиотека, заправо, представљала град.

Сећа се да је ову колекцију почео да скупља још док је изучавао дипломатски протокол, дисциплину која, као и античка мнемотехника, за основу има лоцирање људи у просторије и приписивање функција и људима и просторима.

Сећа се како је после годинама размишљао о просторним функцијама и темама као што су:

Чему служи купатило;

Статистика и врста убистава у јавним и приватним купатилима у холивудским филмовима;

Чему служи хиподром;

Функција трга;

Функција сука – потеря кроз лавиринт;

Врсте исхода.

И схвата да је целог живота учествовао у једном ритуалном играказу о амбицији и издаји, који се понављао до у недоглед у неколико варијација. Схвата и да је простор у којем се он кретао на размеђи између јавног и приватног.

Схвата због чега се стално у сновима креће двориштима, јер она представљају управо тај простор.

Поново отвара сопствени рукопис, и чита опис института на почетку приче. Сада му је јасно зашто га је ова тема привукла – та веза између филма и античке технике памћења очигледно му је била занимљива још 1964, када је у дискусији два студента ову технику навео као обично сећање на гледање филмова.

Гледа библиотеку, и види цео зид прекривен књигама из области научне фантастике. Размишља шта га је нагнало да их целог живота ишчитава у толиком броју, када га, заправо, од огромног броја тема које овај жанр покрива, већина уопште није занимала.

Ишчитао је на стотине научнофантастичних књига, ако не рачуна стрипове из свог футуристички настројеног детињства: авантуре пилота Џонија Хазарда (у „Политикином забавнику“ у којем је овај стрип излазио раних педесетих година,

били су решили да не узнемиравају читаоце податком да је Џони летео за ЦИА), и епизоде „Блејка и Мортимера“ у којем непозната Жута империја напада Слободни свет. У оквиру тог рата будућности воде се ваздушне битке у којима са обе стране учествују хиљаде авиона с делта-крилима, који изгледају као ракете. Сећа се космичке фазе футуристичких стрипова и њихових јунака – Флаша Гордона и Бака Роџерса. Сећа се совјетске књиге преведене у библиотеци за младе „Кадок“, „Венера, сестра Земљина“.

Шта је желео да нађе, и шта је тражио у тој литератури и филмовима? Понављање узбуђења које је у детињству доживео угледавши звезде једне летње вечери на Дивчибарама, што је, када се сада осврне, заправо био чин којим је изашао из детињства?

Сам чин путовања Свемиром за њега је, искрено речено, био савршено досадан – звезде и маглине су звезде и маглине било где да се налазимо, и одакле год их гледали: кроз прозор свемирског брода или са терасе на планинском врху. Најдосаднија прича Урсуле Ле Гвин је она у којој описује путовање вишегенерацијским свемирским бродом, зато што се догађа у затвореном простору града, те заправо представља варијацију на књигу „Град и звезде“ Артура Кларка. Серија „Каприка“

занимљивија је од „Свемирске крстарице Галактике“, иако полази од истих претпоставки о људској историји и пореклу цивилизације, интересантнија је од ове друге управо зато што су из ње избачене сцене путовања свемиром. (Најновију верзију „Галактике“ поново је одгледао пре два месеца. Нису му у тој серији били занимљиви замршени односи људи и Сајлонаца, и питања шта је створено, а шта створитељ, већ историјска претпоставка на којој је серија била заснована – да се човечанство, све и даље верујући у грчки пантеон богова, раширило по свемиру, па сада оно што је остало од људи после тоталног рата који су им приредили њихови еволуирани роботи, Сајлонци, лута међу звездама у потрази за легендарном „Земљом“, мајком свих светова.)

Питао се даље: „Да ли нас занимају описи далеких планета, и којих? Мртвих кугли у бескрају, или светова настањених непознатим бићима?“

Онда је размишљао о тим непознатим бићима – како је тешко замислити занимљив роман о животу, на пример, инсеката, осим ако се ради о алегорији, јасно је да та непозната бића морају да буду што сличнија нама, а да је најбоље да то буду људи.

Покушава да себи дефинише шта га је заправо занимало у оквиру тема обухваћених овим жанром које су преостале после ове првобитне елиминације,

и схвата да је то својеврсно тумачење археологије. Мотивисале су га слутње о пореклу наше сопствене историје. Највише га је узбуђивала помисао да негде постоји цивилизација идентична оној основној матрици из које је настала наша сопствена.

Стога га је толико потресло читање Пекићеве „Атлантиде“.

Стога је волео серије које су се бавиле сличном тематиком, од којих су две, које је последњих година гледао више пута, остале незавршене. То је, по њему, било добро решење, јер је остављало гледаоцу да домишља крај. Биле су то:

Defying gravity, где свемирски брод у блиској будућности обилази планете Сунчаног система у потрази за ко зна кад посејаним вишедимензионалним предметима;

Outcasts, где група људи на планети сличној нашој открива рушевине претходне цивилизације.

Што се самих путовања тиче, највише је волео књиге које су говориле о порталима, јер је то било најинтелигентније средство да се избегну, ако већ на други начин не могу да се прескоче, досадни описи путовања.

Књиге, филмови и серије који су осветљавали његов рукопис бавиле су се протоисторијом и па-

ралелним историјама. Његов рукопис савршено се уклапао у низ који су сачињавали Милијусов „Конан“ (нешто грубља верзија његовог Тезеја, који је као и његова књига, садржавао Врт уживања и успење као канибалску гозбу), Свемирска крстарица „Галактика“, „Каприка“, књиге Ренеа Бержавел и Бернара Симонеа.

На својим путовањима, налазио је књиге које су се бавиле и другим темама које је назначио у својој књизи, и које су је инспирисале. По повратку из Бејрута, читао је дела Мирчеа Елијадеа. Приче Ф. К. Дика враћале су га у тескобни осећај перманентног надзора који је носио из војске. У једној књижари у Истанбулу купио је сабрана дела Џозефа Кембела, посвећене митовима и херојима, и прочитао их у хотелској соби. Онда је неко време ишчитавао књиге о митологији, док на крају себи није признао да га педантско изучавање и компаративне анализе митова страховито исцрпљују. На крају се шалио да је, мучен несаницом, годинама био у дилеми да ли га брже успављују Аргонаути југозападног Пацифика или Леви-Штросове Митологике.

Све те књиге је читао на брзину, крадомице, као да ни себи није хтео да призна да их је упознао. Ту тајну о читању чувао је као и остале тајне које је научио да чува током каријере: главом.

Београд, 7. мај 2012, четвртак, јутро

Новак размишља зашто се његова књига вероватно никада неће наћи у библиотеци сличној његовој.

Сећа се како је, у наивној вери да ће његов рукопис бити оберучке прихваћен, обилазио редакције издавачких кућа, и како је, после једногодишњег нуђења које се на крају претворило у њему мрско мољакање, одустао од намере да га објави.

Замерке које су Новаковом рукопису упућивали уредници сводиле су се на следеће:

кружно поимање времена,
географија очигледно упућује на СССР, с којим је СФРЈ раскрстила 1948, и с којим, као и са САД, одржава односе еквидистанце,
историја постапокалипсе имплицира да је СССР, бар делимично, преживео нуклеарни рат, који не може да преживи нико,
мистицизам,

назадњаштво – окренутост прошлости. У интерном реферату, један од уредника је то назвао: ваљање у каљузи вечитог понављања.

Основна замерка Новаковом делу, у којој су се слагали сви уредници била је да не схвата појам дијалектичког напретка.

Последњи уредник којем је оставио копију романа (рукописи се не враћају!) упозорио га је да је дело не само незрело, већ и да може да му донесе неприлике. Новак је покушавао да објасни своју књигу на прихватљив начин, а њихов разговор претварао се у схоластичку расправу у којој му је уредник постајао све сличнији инквизитору.

„Теорија о праволинијском напретку“, покушавао је да објасни Новак, „јесте модел, скраћеница која апстрахује евентуална понављања. Пут од каменог доба до данашњице могао је, према овом моделу, да се понови небројено пута до сада у огромном временском периоду од настанка човека до данас. У укупном збиру, битно је да се укупан напредак људског друштва креће у описаним етапама. Понављање историјских циклуса, и постојање претходних циклуса, заправо нису у контрадикцији са теоријом о напретку друштва.“

Новак се сада нерадо сећа, када је већ одлучио да поново отвара ове младалачке ране, како је годинама, скоро до пензије, када су га обузеле неке

много веће и реалније бриге, живео под сталним оптерећењем да ће га неко позвати на одговорност због рукописа. Сећа се како је страховао да ће рукопис бити откривен током провере приликом пријема у ССИП.

Касније, у потпуно другачијој друштвеној клими, када је оваква врста литературе постала популарна, оценио је да би објављивање ове књиге бацило сенку неозбиљности на све што је до тада радио, и до чега му је у том тренутку било стало.

Београд, 7. мај 2012, четвртак, вече

Новак схвата да је, пролазећи кроз библиотеку, пролазио кроз сопствена сећања.

Сећа се како је упознао своју будућу супругу.

Сећа се како је са чуђењем посматрао одрастање синова.

Сећа се како је примио вест о погибији супруге.

Супругу Јелену је упознао на конкурс за ССИП на који се пријавио док је завршавао праксу у адвокатској канцеларији своје тетке по оцу. Пријавио се не очекујући да буде примљен, и све време је страховао да у одсудном тренутку неко не извуче његов рукопис и поведе разговор о разлозима за његово писање.

Јелена, која је завршила руски језик и књижевност, била је примљена у службу када и он, и убрзо по рођењу првог сина Милана је одустала од сопствене каријере. Старала се о њему и деци, и организовала, или, правилније речено, одржавала њихов друштвени живот.

Све док се, возећи ноћу, по изненадном летњем пљуску, није колима закуцала у шлепер који јој је долазио у сусрет на путу Нови Сад – Београд.

Синови су сада већ били одрасли, Новак је продао стан у којем су живели и преселио се у двоипособан стан у Булевару војводе Степе.

Београд, 8. мај 2012, петак, јутро

Новак се сећа последњих година службе. Сећа се како је, по повратку из Прага, месецима седео у канцеларији до касно у ноћ преправљајући текстове разних декларација како би у завршној верзији на најбољи начин могле да изразе основне принципе Несврставања, и како је путовао на разне припремне састанке на којима су се координисали будући заједнички наступи на расправама у Генералној скупштини Уједињених нација. Сећа се како је, до у танчина, савладавао све тачке гледишта сукобљених страна у Анголи, Намибији и Западној Сахари.

Сећа се непрестане и херојске борбе југословенске дипломатије против извитоперења основних начела Покрета (којих сада, зачудо, није могао да се сети), док се земља коју је та дипломатија заступала убрзано распадала наочиглед свих.

Сећа се да се дискретно распитивао шта се догодило с његовим извештајем из Прага, и да је свугде наилазио на ћутање, јер је једина тема о ко-

јој тих година није смело да се говори била судбина земље.

У Женеви је, на једном од својих последњих путовања, срео Милену.

Излазио је са делегацијом у фоаје хотела „Ноба Хилтон“, на путу ка колима која ће их одвести на аеродром, када је у одразу на улазним вратима видео лик за који је веровао да га неће видети више никад.

Милена, која је остарила тако да је старост тек нешто додала на префињености њеном иначе озбиљном лицу, одмах га је препознала.

Имали су времена да попију кафу, док су их нервозне Новакове колеге чекале испред хотела.

После овог путовања, Новак је отишао у пензију. У време потпуног распада земље у којој је растао и чије је интересе веровао да служи, још увек млад за потпуно мировање, радио је повремено, од посла до посла, као саветник у низу фирми које су пословале у земљама у којима је некада служио.

Једнога дана, враћајући се са сахране колеге који је пензионисан отприлике када и он, угледао је приказ који га је подсетио на то колико, заправо, никада не можемо да знамо шта је историјско кретање и наша улога у њему:

Тихим кораком, у пратњи вода војника Војске Србије, прекривен заставом која би покојника ве-

роватно чудила, троје људи корачало је поред лафета који је носио ковчег носиоца Партизанске споменице. Био је врео летњи дан, и Новак се осетио ништа мање изгубљен у паралелном свемиру у којем се нашао од тог непознатог покојника.

Онда се повукао у библиотеку, и поново ишчитавао књиге које је годинама скупљао на путовањима.

У авиону за Шимкент, ноћ између 19. и 20. маја

Тек у авиону за Шимкент Милан схвата да су завршене практичне последице очеве смрти. Тек у авиону Милан, најзад, схвата, да је остао без оца.

Сећа се разних фаза одрастања уз човека којег, како тек сад схвата, уопште није познавао.

Сећа се мириса и слика детињства проведених на разним путовањима, и схвата да је његово лако уклапање у туђе средине последица ових честих промена места.

Сећа се очевих одсустава, и мајчиних стрепњи.

Сећа се оптужби које је оцу упућивао када је схватио да одраста у средини која га гуши, и када је оца сматрао одговорним за то гушење.

Сећа се осећања напуштености када је почео да ради у фирми која се, уз трговину металима и опремом, у основи бавила извозом пољопривредних производа, у којој су га колеге отворено исмевале због знања страних језика.

Сећа се очевог ћутања када му је саопштио да одлази да ради за страну фирму, и сопственог ту-

мачења да се ради о незаинтересованости или љутњи.

Сећа се тог великог и прећутног помирења када је сазнао да је отац превремено пензионисан.

А онда отвара очево писмо.

Сазнаје да је његов одлазак у иностранство био последица договора између оца и власнице фирме за коју ради.

Сазнаје да је власница фирме, Милена, очева никада непрежаљена љубав из младости.

Сазнаје да је књига коју му је отац оставио израз очеве сопствене побуне против поретка који га је целог живота гушио.

И почиње да плаче.

Кизилорда, 19. мај 2012, субота, јутро

На изласку из Кизилорде, Драган се зауставља на пумпи, да наточи бензин и још једном погледа на мапу.

Већ два месеца налази се на путу на који се одлучио када је, спремајући очев стан, нашао рукопис некаквог романа за који је, с чуђењем, схватио да представља очеву необјављену књигу.

Онда је пожелео да прође путем за који је претпоставио да се кретао јунак очеве књиге. Продао је невелику фарму коза на падинама Космаја, од које је живео протеклих пет година, купио мотор, и кренуо на пут.

С чуђењем схвата да се налази на неколико сати војње од Шимкента, у којем живи његов брат, и да га, од одласка из Омска, пре три недеље, уопште није чуо. Гледа на сат, рачуна у колико сати ће стићи на одредиште, и замишља братовљеву реакцију кад га буде видео.

Шимкент, 20. мај 2012, недеља

Миланов боравак у Шимкенту претворио се временом у својеврсну рутину – по затварању канцеларије, одлазио је у ресторан, где је уз мезе и тартулу размењивао успомене са Сашом, док се не би појавио приповедач, који би, пошто би проверио микрофон, отпочињао најновије поглавље своје бесконачне саге. Милан би се онда препуштао мелодији приповедања, и замишљено седео до касно у ноћ.

Иако му језик није био познат, као да је видео реке и градове, шуме, планине и пустиње, и као да је, ношен мелодијом, и сам учествовао у путовањима и биткама.

По повратку кући, укључивао би компјутер и разговарао са пријатељима расејаним по разним временским зонама.

Пре него што одлучи да ипак изађе у ресторан, Милан укључује компјутер и истог тренутка чује Дејанов глас који га зове преко Скајпа.

Овај му реферише о полемици коју намерава да покрене поводом рукописа који је добио од Милана.

Милан, који сада најзад схвата шта је основна синовљевска дужност, неочекивано даје сагласност, и обећава сву неопходну помоћ, уз молбу Дејану да истраје.

Видно потресен, моли Дејана да наставе разговор сутра.

А онда излази у ноћ.

Овчарска клисура, 21. мај 2012,
понедељак, јутро

Испосник Иларион, који се некада, у неком давном и као туђем животу, звао Максим, излази, као и сваког јутра, на падину подно испоснице издубљене у стењу.

Као и сваког јутра уназад два месеца, један вук излази из шумарка, долази до Илариона, и лиже му дланове на којима се налази неколико зрна соли.

Онда одлази на ивицу шуме, застаје, и креће да завија.

Дуго, отегнуто, као никада до тада.

Крај

Како се, заиста, завршава ова прича?

Да ли тако што пред одлазак у ресторан Милан одлучи да оде у посету архитекти Саши, па онда почиње изненадни пљусак, и Милан узима Сашину кабаницу, и на улици га забуном убија муж Сашине бивше љубавнице, док брат на мотору пролази кроз Шимкент?

Или тако што се браћа сретну у ресторану, док приповедач прича причу:

коју је испричао њихов отац,
о јунаку који је пред њихову историју прошао
кроз овај град,
пошто је допутовао са далеког севера,
путем који је допутовао млађи брат,
у град у којем живот завршава јунак очеве
приче,
а у којем живи старији брат,

и слуша причу која се понавља.
До бескраја.

О роману *Дешекшиив Тезеј* Владана Матића

Нисам веровао да ћу у рђавом вавилонском бескрају сујета и свакојаким немушности овдашње књижевне хиперпродукције, бити у прилици да зажалим што један рукопис није дужи. А да, истовремено, схватим да је све већ испричано, јасно, дозирано, тајновито и тајновидно, отворено и јасно, у неколико дана, три живота и једној смрти, и једном роману.

Владан Матић, иако је један од доминантних контекста историјско-метафизички, вешто избегава позицију писца-историчара, свезнадара и паметњаковића, карикатуралне личности која туђе животе и искуства треба да представи у контексту личних књижевних амбиција (читај; фрустрација). Његов роман обликује сумња која се рачва у низ књижевних поступака од „пронађеног рукописа“ до интертекстуалних цитата и симболичко-асоцијативног низа, који индиректно треба да створи атмосферу текста у односу на који немамо искуство непосредног читања.

Истовремено, читамо и бивамо прочитани. Саживљени са главним јунаком и мисли: „Да ли је Мит о Сизифу парабола цивилизације?“, пратимо причу о књигама и људима. О ономе што нам књиге дају и ономе што одузимају, онима који верују и покушавају да сачувају властиту интегралност. Бескрајно је сазвежђе брижљиво одабраних цитата, наслова, одломака из часописа, књига и стрипова – колаж нашег памћења се отвара у лавиринту значења у коме тумарамо до краја историје односно њеног почетка, као да има неке разлике.

Дешекџив Тезеј није у критском лавиринту убио Минотаура, данас није потребно тако далеко ићи да би се пронашло „наше“ чудовиште и да би се реализовало убиство. Све је већ око нас. Жива чудовишта и убиства без сврхе. Али у подножју једне планине, у роману чије настајање (и нестајање, у плагијату!) пратимо, Тезеј је срео принца Сидарту. Можда то помера читаву историју у другачијем смеру ако „другачије“ уопште постоји. Владан Матић је на малом простору створио свет „романа о роману“, показујући на веома оригиналан начин шта све књижевност јесте а шта живот није, или је можда обратно?

Петар В. Арбушина

Белешка о аутору

Владан Матић је рођен 1959. године у Београду.

Објавио је: *Небийна сећања* (приче, 1990), *Филмови које сам љедао* (приче, 1996), *Албум* (роман, 2001), *Шест̄а клима* (путопис, 2003), *Загаци из руско̄и* (приче, 2008), *Далека ост̄рва* (приче, 2009), *3535* (приче, 2010) *Склајање њејажа* (роман, 2011), *Меџак од леда* (роман, 2013). Превео је роман *Друџи ѓраг* Михала Ајваза са чешког.

Владан Матић ДЕТЕКТИВ ТЕЗЕЈ И БАЛАДА
О ПУТНИКУ | Издавач *НМ књиџа* | За
издавача *Немања Чушовић* | Уредник Милан
Тасић | Рецензент *Петар Арбутина* | Коректор
Драгица Маслаћ | Технички уредник *Петра*
Сћанисављевић Буре | Штампa *Беокиџа* | Тираж
500 примерака | Београд, 2014

ISBN 978–86–7590–296–6

www.nmlibris.rs

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41–4

Владан Матић, 1959–
Детектив Тезеј и Балада о путнику / Владан Матић.
– Београд : НМ либрис, 2011 (Београд : Беокиџа). – 92
стр. ; 17 см.

Тираж 500. – Стр. 93–94: О роману Детектив Тезеј
Владана Матића (Петар В. Арбутина). – Белешка о
аутору: стр. 95.

ISBN 978–86–7590–279–9

COBISS.SR-ID 187709196